

Omaniku ootused Lennuliiklusteeninduse Aktsiaseltsile

Riigi osalemise põhjused äriühingus

Lennuliiklusteeninduse Aktsiaselts on riigi äriühing, milles riik osaleb avalikust ja strateegilisest huvist lähtuval kaalutlustel.

Äriühingu ülesandeks on tagada ohutud, kvaliteetsed ja rahvusvahelistele standarditele vastavad aeronavigatsioon- ja lennuliiklusteenused (ATM/ANS) Tallinna lennuinfoiirkonnas ning ICAO poolt delegeritud neutraalvete kohal.

Äriühing peab tagama lennuohutuse ning õhuruumi tõhusa, paindliku ja kõigi kasutajate vajadusi arvestava toimimise. Selleks osutab äriühing teenuseosutaja sertifikaadi alusel aeronavigatsiooniteenuseid, sealhulgas lennuliiklusteenuseid, lennuliiklusvoogude juhtimist, õhuruumi korraldamist, side-, navigatsioon- ja seireteenuseid, aeronavigatsiooniteabe teenuseid ning lennuprotseduuride kavandamist.

Eesti Vabariik omab osalust Lennuliiklusteeninduse Aktsiaseltsis järgmistel kaalutlustel:

- tegemist on riigile strateegiliselt olulise, avalikust huvist lähtuvat teenust osutava äriühinguga, kellest sõltub Eesti rahvusvaheliste lennuühenduste kvaliteet ning kes tagab teenusevalmiduse ka tsiviilkriiside, muude konfliktide või riigikaitseliste vajaduste korral;
- riik kindlustab äriühingu kaudu kõikidele turuosalistele võrdsed võimalused äriühingu pakutavate teenuste saamiseks Tallinna lennuinfoiirkonnas;
- omatulu teenimiseks lennuliikluse toimimiseks tehtavate riigi kulude katmiseks;
- koostöö edendamiseks ning valdkondlikes projektides ja rahvusvahelistes koostööprogrammides osalemiseks eesmärgiga arendada teenuseid ning tagada vastavus tänapäevastele nõuetele.

Üldised ootused äriühingule

Lennuliiklusteeninduse Aktsiaselts lähtub oma tegevuses heast ühingujuhtimise tavast ning integreerib vastutustundliku ja kestliku juhtimise põhimõtted nii strateegiasse kui ka igapäevastes tegevustes, olles eeskujuks heade juhtimistavade, sotsiaalse ja keskkonnavalase vastutuse ning kõrge ärikultuuri poolest.

Äriühingu tegevust peab toetama:

- toimiva kvaliteedijuhtimise ja sisekontrollisüsteemi olemasolu, sh elutähtsa teenuse osutajale kohalduvate nõuete ning riskijuhtimise põhimõtete järjepidev rakendamine, mis võimaldab riske regulaarselt hinnata ja tõhusalt maandada ning korruptsiooni ja huvide konflikte ennetada;
- läbipaistvus ja vastutustundliku ettevõtluse põhimõtetest lähtumine, hinnates muuhulgas ühingu ärisuhteid ja partnereid ning vältides mistahes ebaeetilisi ärisuhteid isikute ja institutsioonidega, kes ohustavad Eesti Vabariigi iseseisvust, sh Vene Föderatsiooni ja Valgevene Vabariigiga;

- majandusliku, keskkonna- ja sotsiaalse mõju arvestamine otsuste tegemisel, investeringute planeerimisel, riskide kaardistamisel ning sisekontrolli- ja juhtimissüsteemide kujundamisel;
- ettevõtte tegevusest tuleneva negatiivse keskkonnajalajälje vähendamine ning positiivse mõju tugevdamine majandusele, ühiskonnale ja looduskeskkonnale;
- ressursside sihipärane ja tõhus kasutamine, rakendades energia- ja ressursisäästlikke lahendusi ning edendades keskkonnasõbralikke tehnoloogiaid ja ringmajanduse põhimõtteid;
- kestlikkuseesmärgi toetavate lahenduste ja partnerite soodustamine hangetes ja koostöös, toetades liikumist kliimaneutraalsuse suunas;
- kestlikkuse põhimõtete selge ja läbipaistev kommunikatsioon nii ettevõtte sees kui ka koostööpartnerite ja avalikkuse suunal, et toetada ühist arusaama ettevõtte eesmärkidest ja vastutusest;
- koostöö lennuliikluse juhtimist edendavate organisatsioonide ja ametitega.

Valdkondlikud eesmärgid

Tegevuste planeerimisel peab äriühing lähtuma transpordi ja liikuvuse arengukavast 2021–2035, rahvusvahelistest konventsioonidest ja Euroopa Liidu regulatsioonidest, lennundusseadusest, tulemuslikkuse kavast konkreetse ajaperioodi kohta ning 23. detsembril 2012. aastal jõustunud riikidevahelisest lepingust, mille alusel moodustasid Eesti, Läti, Soome ja Norra Põhja-Euroopa funktsionaalse õhuruumiosa.

Eesti Vabariik seab Lennuliiklusteeninduse Aktsiaseltsile järgmised valdkondlikud eesmärgid:

1. Tagada lennuliikluse ohutus ja operatsioonide sujuvus Eesti õhuruumis ja ICAO delegeritud neutraalvete kohale jäävates osades kõigile õhuruumi kasutajatele:
 - täita Euroopa Liidu Lennundusohutusameti (EASA) ohutusalase tegevuskava *European Plan for Aviation Safety*¹ ja Eesti riikliku lennundusohutusprogrammi² eesmärgi;
 - täita perioodi 2025–2029 tulemuslikkuse kava (ingl *Performance Plan*) RP4³ raames kokku lepitud eesmärgi. RP4 täitmisel tuleb äriühingul:
 - arvestada julgeolekuolukorrast tingitud lennuliikluse eripärasid ja riske Eesti õhuruumis ning vajaduspõhiselt rakendada meetmeid nende maandamiseks;
 - säilitada või tõsta ohutustaset järgides EASA tõhusat ohutusjuhtimise süsteemi (ingl *Effectiveness of Safety Management*);
 - täita komisjoni rakendusmäärusest (EL) 2023/203 tulenevaid infoturbenõudeid ja rakendada nende täitmiseks vajalikke meetmeid;

¹ ELi ohutusalane tegevuskava EASA kodulehel <https://www.easa.europa.eu/en/domains/safety-management/european-plan-aviation-safety>.

² Riiklik lennundusohutusprogramm avaldatakse Transpordiameti kodulehel <https://transpordiamet.ee/lennuohutus>.

³ Tulemuslikkuse kava ELi ülesed eesmärgid Euroopa Komisjoni kodulehel https://eu-single-sky.transport.ec.europa.eu/ses-performance-and-charging-scheme/rp4-target-setting_en.

- tsiviil-militaarvaldkondade koostöös rakendada õhuruumi ühiskasutuse protseduure ja arvestada teenusevalmidusega vastavalt Kaitsevägega kokku lepitud õhuruumi kontrolli plaanile;
- hoida Eesti õhuruumi ja Eestis asuvate lennuväljade lennuprotseduure ajakohastena ning koostöös partneritega tagada alternatiivne võimekus teenuse osutamiseks regulaarlende teenindavatel lennuväljadel (sh GNSS häirete korral).

2. Tõhustada ja arendada teenuseid, mh koostöös rahvusvaheliste organisatsioonidega:

- lähtuda ICAO pikaajalistest eesmärkidest;
- tagada Euroopa ühisprojektide ja lennuliikluse korraldamise taristu üldkava (ingl *ATM Masterplan*) eesmärkide täitmine;
- teha ettevalmistusi ja rakendada etapiviisiliselt Eesti ja Soome vahelist FINEST koostööprojekti, et tagada riigipiiriülene lennuliikluse korraldamise süsteem ja aeronavigatsiooni- ning lennuliikluse korraldamise teenuse osutamise võimekus;
- töötada välja mehitamata lennuliikluse korralduse ärimudel ning ajakohastada seda regulaarselt vastavalt mehitamata lennunduse valdkonna vajadustele;
- arendada ja osutada mehitamata lennuliikluse valdkonnale suunatud ohutust tagavaid teenuseid ning muid teenuseid, mis vastavad turu nõudlusele ja on majanduslikult põhjendatud;
- toetada Eesti rahvusvaheliste lennuühenduste toimimist, aidates kaasa riigi ettevõtluse ja turismi arengule ning konkurentsivõime kasvule;
- jätkata piirkondlikes avalikes lennujaamades teenuste osutamist ja arendamist, võttes arvesse Kärkla, Kuressaare, Tartu ning Pärnu lennujaamades kasutajate vajadusi, samuti teenuste kulutõhusust ja optimaalse teenuste korralduse põhimõtteid, tagades nende lennujaamade teenuste kättesaadavuse ja toimimise ka juhul, kui see eeldab täiendavat panustamist ettevõtte teistest tuludest;
- osaleda Eesti side, navigatsiooni ja seire (ingl *Communication, Navigation and Surveillance – CNS*) tegevuskava koostamisel ning rakendamisel koostöös Euroopa Komisjoni ja selle asutustega;
- panustada Euroopa minimaalse toimevõrgustiku (ingl *Minimum Operational Network – MON*) loomisse ja koostada ning võimalusel rakendada Eesti vastavat toimevõrgustiku plaani arvestades õhuruumi kasutajate ja lennujaamade vajadusi;
- osaleda tehisintellekti kasutamise võimaluste analüüsimisel ATS/ATM teenuse osutamiseks;
- tagada piisavad strateegilised kompetentsid äriühingu teenuste ulatuses, sh ka turutõrgete korral.

3. Tagada elutähtsa teenuse võimekuse olemasolu vastavalt regulatsioonidele:

- tagada kriitilise taristu ja objektide turvameetmed vastavalt riigikaitse objekti või elutähtsa teenuse tasemele seatud tingimustele;
- tagada kriitilise personali asendatavus ja turvameetmed;
- rakendada küberkaitse ja -turvalisuse nõudeid.

Mõõdikud:

- 1) teenuste osutamisega seotud 2025–2029 perioodi iga-aastased tulemuslikkuse kava, EASA ohutusalase tegevuskava ja Eesti riikliku lennundusohutusprogrammi eesmärgid on täidetud;
- 2) lennuohutusliku mõjuga juhtumite suhtarv teenuste osutamisel on väiksem kui 4⁴;
- 3) õhuruumi läbilaskevõime on tagatud vähemalt 2025. aasta tasemel ning on olemas valmidus järk-järgult suurendada õhuruumi läbilaskevõimet vastavalt teenuste kasutajate lisandumisele;
- 4) 2027. aasta jooksul esitada mehitamata lennuliikluse korralduse ärimudel, mis võtab arvesse kasutajate praeguseid vajadusi ning tuleviku nõudlust, tulude-kulude ülevaadet, ootusi partneritele ja ettepanekuid mudeli rakendamiseks;
- 5) täiendava piiriülese koostöö võimaluste ärianalüüs on koostatud 2029. aastaks eesmärgiga leida koostöövõimalusi aeronavigatsiooniteenuste valdkonnas, eelkõige naaberriikidega;
- 6) mehitamata õhusõidukite käitamiseks vajalikud ohutust tagavad ning nõudluspõhised mehitamata lennuliikluse valdkonna teenused toimivad hiljemalt aastaks 2030.

Finantseesmärgid

Valdkondlike eesmärkide saavutamist ja tegevuse jätkusuutlikkust peavad toetama järgmised finantseesmärgid:

1. Kasumlikkus:

- teenuste hinnakujundamisel lähtub äriühing eeskätt Euroopa Komisjoni rakendusmäärusest (EL) nr 2019/317;
- finantsplaanide koostamise aluseks oleva omakapitali hinna määrab omanik igakordselt tulemuslikkuse kava koostamisel kogu kehtestatava tulemuslikkuse kava 5-aastasele perioodile (perioodil 2025-2029 on omakapitali hinnaks 7,3%).

2. Efektiivsus:

- äriühingul tuleb keskpikas perspektiivis tagada kuluefektiivsus;
- äriühingu juhtkonnal tuleb defineerida tegevusvaldkonnale kohased efektiivsusmõõdikud;
- äriühingu juhtkonnal tuleb kindlustada majandustegevus, mis tagab äriühingu arengu, kvaliteetsed rahvusvahelised lennuühendused Eestist ning omanikutulu riigile, sh lennuliikluse toimimiseks vajalike tulemuslikkuse kavas kajastatud riigi kulude katmise.

3. Dividendipoliitika:

- äriühingul tuleb tagada optimaalset kapitalistruktuuri tagav stabiilne omanikutulu (dividend).
- omanikutulu arvestamisel peab aktsionär lähtuma:
 - ICAO kehtestatud nõuetest, mille kohaselt ei tohi dividendisumma ületada riigilt lennuliiklusteenuse toimimise võimaldamiseks tehtud kulutusi;

⁴ Sündmuste arv 100 000 operatsiooni kohta.

- o Euroopa Komisjoni rakendusmäärusest (EL) nr 2019/317, mille alusel sätestatakse teenuste ühised eesmärgid ning tasude kulubaasi alused.

4. Konservatiivsus:

- äriühing osaleb majandustegevuses sektori keskmise võrreldava riskitaseme ja optimaalse kapitalistruktuuriga;
- optimaalse omakapitali proportsiooni koguvaredest, millest äriühing finantsplaanide koostamisel peab lähtuma, määrab Rahandusministeerium „Riigi osalusega äriühingute, sihtasutuste ja mittetulundusühingute koondaruandes“;
- investeeringud kaetakse äriühingu põhitegevuse rahavoogudest, võõrvahenditest, vajadusel laenukapitali kaasates, kusjuures riik reeglina omakapitali investeeringuid äriühingusse ei tee.

Riigi seatavate eesmärkide täitmise eest vastutavad äriühingu nõukogu ja juhatuse. Erinevate eesmärkide tasakaalustamise ja omaniku huvide pikaajalise kaitsmise eest vastutab äriühingu nõukogu.

Käesolevas dokumendis sisalduvaid riigi kui omaniku ootusi vaatab osaluse valitseja üle ning ajakohastab vähemalt igal kolmandal aastal.